

**This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.**

**Author(s):** Peltonen, Ulla-Maija; Fingerroos, Outi; Haanpää, Riina; Heimo, Anne

**Title:** Epilogi : muistitietotutkimuksen muuttuvat kontekstit ja paradigmat

**Year:** 2022

**Version:** Published version

**Copyright:** © 2022 Ulla Savolainen, Riikka Taavetti ja SKS

**Rights:** CC BY-NC-ND 4.0

**Rights url:** <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

**Please cite the original version:**

Peltonen, U.-M., Fingerroos, O., Haanpää, R., & Heimo, A. (2022). Epilogi : muistitietotutkimuksen muuttuvat kontekstit ja paradigmat. In U. Savolainen, & R. Taavetti (Eds.), *Muistitietotutkimuksen paikka : teorian, käytännöt ja muutos* (pp. 496-516). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 1478. <https://oa.finlit.fi/site/books/e/10.21435/skst.1478/>

## Epilögi\*

### Muistitietotutkimuksen muuttuvat kontekstit ja paradigmat

*Ulla-Maija Peltonen*

 <https://orcid.org/0000-0003-3601-4423>

*Outi Fingerroos*

 <https://orcid.org/0000-0001-7288-2127>

*Riina Haanpää*

*Anne Heimo*

 <https://orcid.org/0000-0002-7693-4710>

Kansainvälinen *oral history* -tutkimus on luonteeltaan laaja-alaista ja moninaista. Tästä syystä sitä voikin kutsua sateenvarjokäsitteeksi, kuten Lynn Abrams (2010, 2) sanoittaa tutkimussuuntauksen idean teoksensa *Oral History Theory* alussa. *Oral history* viittaa suullisen historian tuottamisprosessiin eli ihmisten haastattelujen järjestelmälliseen tallentamiseen ja säilyttämiseen (*doing oral history*) erilaisiksi menneisyydestä kertoviksi esityksiksi. Usein nämä esitykset mielletään myös todistajalausunnoiksi (*testimony*) jostain menneisyyden tapahtumasta (Abrams 2010, 2–3; Grele 2007a, 33–34.) Suullinen historia voi sisältää kertomuksia ihmisten henkilökohtaisista kokemuksista ja käsityksistä kuin myös stereotyyppöitä, historiallisia tarinoita, lauluja, anekdootteja, symboleja, lausuntoja ja silminnäkijöiden kertomuksia menneisyydestä. *Oral*

*history* -tutkimuksen pitkän historian aikana menneisyyden esityksiä on tallennettu ja tallentunut ääninauhoille ja videonauhoille. Enenevässä määrin muistin lähteiksi on tunnistettu myös päiväkirjat, kirjeet, elämäkerralliset muistelmat, valokuvat ja artefaktit sekä ympäristö ja paikat. Käytännössä *oral history* ei siis ole enää yksinomaan suullisessa muodossa olevan muistitiedon prosessointia ja esittämistä.

Suomessa tehtävä *oral history* -tutkimus noudattaa yhtäältä edellä esitettyjä periaatteita, mutta on toisaalta muodostunut jossain määrin omanlaisekseen *muistitietotutkimukseksi* nimitetyksi tutkimussuuntaukseksi ja traditioksi. Suomalaisen muistitietotutkimuksen erityispiirteisiin kuuluu ennen kaikkea se, että tutkimusaineistoina käytetään suullisten lähteiden lisäksi kirjallisia lähteitä ja tutkimuksissa yhdistellään kansainvälistä tutkimusta väljemmin esimerkiksi historian tutkimuksen suuntauksia, muistitutkimusta ja omaelämäkerrallista tutkimusta. Suomessa muistitietotutkimusta tehdään pääosin yliopistoissa, joten tutkimus on painottunut teoreettisiin ja metodisiin kysymyksiin.

Viimeaikaisissa keskusteluissa, esimerkiksi Agnès Arpin, Annette Leon ja Franka Maubachin toimittamassa International Oral History Associationin (IOHA) historiassa *Giving a Voice to the Oppressed* (2019), kirjan toimittajat huomauttavat, että muistitietotutkimuksen oma historia on puutteellista ja monin paikoin tutkimatta.<sup>1</sup> *Giving a Voice to the Oppressed* -teos paikkaa tätä puutetta tarkastellessaan *oral history* -tutkimuskentän ja -liikkeen hahmottumista vuoteen 1996. Muodollisesti IOHA perustettiin Göteborgissa pidetyssä kansainvälisessä *Communicating Experience* -konferenssissa<sup>2</sup>. Suomeen *oral history* -suuntaus asetui vähitellen näihin aikoihin, joten myös meillä kansallisen tradition historiankirjoittamisen aika alkaa olla käsillä. Aloitamme suomalaisen muistitietotutkimuksen historiografian hahmottelun kysymällä, mikä vuonna 2006 ilmestyneen teoksemme *Muistitietotutkimus. Metodologia*

1 Aikaisemmin kansainvälisen *oral history* -tutkimuksen syntyä ja vaiheita on tarkasteltu muun muassa painos painokselta laajemmaksi käyvässä Robert Perksin ja Alistair Thomsonin toimittamassa teoksessa *Oral History Reader* (3. uudistettu painos 2015).

2 Suomesta Göteborgin *Oral History* -konferenssiin 13.–16. kesäkuuta 1996 osallistui toistakymmentä henkeä. Esitelmiä pitivät ainakin Laura Aro, Hilikka Helsti, Tuija Hovi, Tuula Juvonen, Annikki Käivola-Bregenhøj, Kaisu Kortelainen, Elina Makkonen, Lena Marander-Eklund, Kate Moore, Ulla-Maija Peltonen, Tarja Raninen, Heikki Riikonen ja Hanna Snellman.

*kysymyksiä* paikka oli ja mitä muistitietotutkimuksen kotimaisella kentällä on sen jälkeen tapahtunut.

## Käsite muistitietotutkimus

Vuonna 2006 ilmestyneen *Muistitietotutkimus*-teoksen keskeisin tehtävä oli selkiyttää, mitä *oral history* -tutkimus tarkoittaa ja millaisia piirteitä se on saanut Suomessa. Kirjamme sai alkunsa Helsingin ja Turun yliopistoissa 2000-luvun alkupuolella järjestettyjen muistitietotutkimuksen metodologiaan keskittyvien jatkokoulutusseminaarien *Oral history. The Methodological Challenges* (2002) ja *Methodological Choices in Oral History Research* (2004) jälkitunnelmissa. Luennoitsijoina seminaareissa olivat Alessandro Portelli Rooman Sapienza-yliopistosta ja Vieda Skultans Bristolin yliopistosta. Pontta teokselle loi lisäksi Alessandro Portellin Roomassa vuonna 2004 isännöimä IOHA:n XII kansainvälinen konferenssi *Memory and Globalization*<sup>3</sup>. Latviassa ja Virossa oli samoihin aikoihin virinnyt kiinnostus muistitietotutkimusta kohtaan, ja aktiivisen yhteistyön seurauksena vuonna 2006 ilmestyi *Eloren* teemanumero *The Oral History Network in the Nordic and Baltic Context* (Fingerroos & Heimo & Makkonen 2006). Vuonna 2002 perustettu muistitietotutkimusta tekevien jatko-opiskelijoiden verkosto otti vuoden 2005 tienoilla nimekseen FOHN, Finnish Oral History Network, ja jatkokoulutusseminaari laajennettiin tutkijasymposiumiksi.<sup>4</sup>

Ensimmäisen kansainvälisen tutkijasymposiumin ”*Memory and Narration. Oral History Research in the Northern European Context*” FOHN järjesti Helsingissä 15.–17.11.2006 yhteistyössä Suomalaisen Kir-

3 Suomesta Rooman vuoden 2004 *Oral History* -konferenssiin osallistuivat muun muassa Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Jyrki Pöysä ja Saara Tuomaala.

4 Jatko-opiskelijoiden verkostoa koordinoi vuosina 2002–2004 Ulla-Maija Peltonen, joka toimi myös FOHN:in ensimmäisenä puheenjohtajana vuoteen 2012. Tämän jälkeen FOHN:in puheenjohtajana toimi Anne Heimo (2013–2018). FOHN:in symposiumeista tiedotettiin ensi vaiheessa *IOHA Newsletterissä*, sähköpostilistoilla sekä SKS:n ja Helsingin yliopiston viestintäkanavissa. Niina Naarminen suunnitteli ensimmäisen FOHN-logon vuonna 2005. Nykyinen logo otettiin käyttöön IOHA 2018 Finland konferenssin *Memory and Narration* (Jyväskylä) visuaalista ilmettä suunniteltaessa. Logon suunnitteli Matleena Jänis.

jallisuuden Seuran ja Helsingin yliopiston folkloristiikan oppiaineen kanssa. Monitieteisen symposiumin pääpuhujina olivat yhdysvaltalaisen Columbian yliopiston muistitietotutkimuksen johtajana parikymmentä vuotta työskennellyt Ronald J. Grele ja Iso-Britannian Open Universityn muistitietotutkimuksen professori Joanna Bornat. Symposiumiin osallistui Suomesta, Ruotsista, Norjasta, Tanskasta, Virosta, Latviasta, Puolasta, Venäjältä ja Yhdysvalloista noin 50 tutkijaa, jotka edustivat antropologiaa, folkloristiikkaa, historiaa, etnologiaa, kasvatustiedettä, kirjallisuuden tutkimusta ja uskontotiedettä. Ulla-Maija Peltonen ja Kirsti Salmi-Niklander toimittivat symposiumista *Suomen Antropologin* teemanumeron *Memory and Narration. Oral History Research in the Northern European Context* (Peltonen & Salmi-Niklander 2007a; Grele 2007b).<sup>5</sup>

Kansainvälisyys ja poikkitieteellisyys toimivat lähtökohtina suomalaisen muistitietotutkimuksen kehittämiseksi. FOHN-tutkijasympposiumin tavoitteena oli virittää korkeatasoista keskustelua muistitietotutkimuksen teorioista ja metodeista sekä aktivoida jatko-opiskelijoiden ja tutkijoiden verkostoitumista. *Muistitietotutkimus*-teosta voi mielestämme pitää suomalaisen muistitietotutkimuksen yhteisenä saavutuksena. Se kokosi piiriinsä FOHN:in alkuaikojen aktiivisen tutkijajoukon – aivan samaan tapaan kuin käsillä oleva *Muistitietotutkimuksen paikka* -teos on tämän ajan tutkijoiden yhteinen ponnistus. Molemmat teokset on kustantanut FOHN-verkoston sekä monien kansainvälisten symposiumien ja keskustelunavausten kotipaikkana toiminut Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS).

Kirjamme nimessä esiintynyt käsite *muistitietotutkimus* oli tietoinen valinta, ja se on kuluneen viidentoista vuoden aikana iloksemme myös vakiintunut suomenkieliseksi vastineeksi englannin *oral historylle*. Näkemyksemme mukaan muistitietotutkimus kattaa hyvin *oral historyn* keskeisimmät ulottuvuudet: muistin ja tiedon sekä aineistot, tutkimuksen, lopputuloksen ja itse tradition. Näin määriteltynä muistitieto voi olla tutkimuksessa kohde, lähde, menetelmä ja toimintaa ohjaava orientaa-

5 Outi Fingerroos, Anne Heimo ja Elina Makkonen kirjoittivat symposiumista ja Outi Fingerroos, Simo Laakkonen ja Kirsti Salmi-Niklander kirjoittivat esittelyn FOHN-verkostosta *Eloren* vuoden 2006 teemanumeroon.

tio, kuten vuonna 2006 kirjoitimme. Monesti muistitieto on myös tekijöitään sitova ja ohjaava ideologia. Muistitietotutkimuksen tekeminen on kriittinen ja emansipatorinen sitoumus erityisesti silloin, kun muistitietotutkimusta tehdään *oral history* -liikkeen alkuperäisessä hengessä eli kirjoittaen muistitietoa unohdetuista, syrjään jääneistä ja vaietuista.

Muistitietotutkimuksen rinnalla käytetään ilmaisua *muistitietohistoria*, joka korostaa vaihtoehtoisia menneisyyden tulkintoja ja tutkimuksen luonnetta historian tutkimuksena ja esityksenä. Kansainvälisen liikkeen ytimessä on aina ollut ajatus, että tutkimuksen käytäntönä ovat haastattelut ja tuloksena on itse *oral history*, toisin sanoen historian esitys. *Suullinen historia* on osuva suomenkielinen vastine *oral historylle* silloin, kun halutaan korostaa suullisen esitystavan tai muodon ominaisuutta. (Ks. esim. Fingerroos 2021; Fingerroos & Haanpää 2006, 27–28; Rossi 2013, 50–55; Tuomaala 2004, 37–38; Ukkonen 2000, 13–16.)

## Muistitietotutkimus Suomessa

*Muistitietotutkimus*-teoksen keskiössä olivat menneisyyttä ja nykyisyyttä koskevan tiedon tuottamisen tavat ja kansalliset traditiot. Meitä teoksen toimittajia inspiroi 2000-luvun alussa ajatus muistitiedon tarjoamista mahdollisuuksista tavoittaa toista tietoa nimenomaan tieteellisen tutkimuksen keinoin. Jälkikäteen arvioiden onnistuimme hahmottamaan suomalaisen tutkimuksen olemuksen hyvin, kun korostimme suomalaisen muistitietotutkimuksen erityisyytenä metodologisuutta ja akateemista orientaatiota. Kenties onnistuimme kannustamaan tutkijoita siihen, että metodologisuus ja akateemisuus ovat muistitietotutkimukselle sopivia suuntia. Kansainvälisen liikkeen ytimessä ovat aina olleet myös akateemisen maailman ulkopuoliset yhteisölähtöiset toimijat. Tähän asenteeseen 1990-luvun ja 2000-luvun alun suomalainen muistitietotutkimus kiinnittyi vahvasti saaden inspiraatiota muun muassa sosiaalishistorioitsijoiden, työväentutkijoiden ja *oral history* -tutkijoiden näkemyksistä ihmisten omasta historiasta (*people's history*), omaehtoisesta asiantuntijuudesta tai tutkivista opintopiireistä. (Ks. Kalela 1984a; 1984b; Samuel 1981; 1994; myös Heimo 2010, 17–18, 44–49.)

Vuoden 2006 teoksen artikkeleissa näkyy yllättävän hyvin sekini, miten laaja-alaisesti akateeminen muistitietotutkimus miellettiin jo tuolloin. Vaikka teoksen helmi oli yhden kansainvälisesti tunnetuimman muistitietotutkijan ja nimenomaan haastatteluihin vannovan Alessandro Portellin klassikkoartikkeli ”Mikä tekee muistitiedosta erityisen?” (2006; ks. myös Portelli 2012), teoksen artikkeleissa käsiteltiin näkyvästi kilpakeruuaineistoja ja käsin kirjoitettuja lehtiä. Hahmotimme teosta toimittaessamme, miten vahvasti suomalainen muistitietotutkimus kiinnittyy arkistoihin tallennettuihin kirjallisiin muistitieto-, elämäkerta- ja perinneaineistoihin sekä tutkijan omiin tai muiden tutkijoiden tuottamiin haastatteluihin.

Muistitieto ja elämäkerralliset aineistot ovat kansainvälisessä tutkimuksessa avoimia kaikenlaisille ongelmanasetteluille ja tulkinnoille. Muistitietotutkimus on aidosti Lynn Abramsin kuvaaman kaltainen laaja sateenvarjokäsite. Alan tutkijoista esimerkiksi Joanna Bornat on nostanut keskusteluun kontekstin, kulttuurisen habituksen<sup>6</sup> ja etiikan ymmärtämisen merkityksen tutkimukselle. Aiemmin arkistoitujen aineistojen analyysissä (*secondary analysis*) epistemologiset kysymykset, kuten millaista tietoa tallennettujen aineistojen analyysi voi tuottaa, ovat perustavia. (Bornat 2008; 2003.) Bornat on myös korostanut, että aiemmin arkistoitujen aineistojen analyysi tarjoaa tiettyjä etuja tutkijalle. Se mahdollistaa esimerkiksi alkuperäisen lähteen uudelleen käsitteellistämisen, asettamisen uudenlaisen ymmärryksen viitekehyykseen, uusien teemojen ja vastausten etsimisen sekä analyysin paikantamisen myöhemmin tuotetun tiedon ja tutkimustulosten kanssa. (Bornat 2008, 12.) Uudenlaisten tutkimuskysymysten myötä arkistoihin tallennettujen muistitietoaineistojen ja aiemmin tehdyn tutkimuksen kontekstualisointi tarjoavat hyödyllistä tietoa tutkijalle. Vanhoihin tutkimusteemoihin palaaminen mahdollistaa myös niiden katsomisen uusista näkökulmista.

On selvää, että ympäröivä yhteiskunta vaikuttaa sekä tutkijoihin että tutkimuskohteiden valintaan. Aiemmin mainittu Arpin, Leon ja Maubachin toimittama *Giving a Voice to the Oppressed* -teos (2019) käsittelee hedelmällisellä tavalla ympäröivien yhteiskuntien vaikutuksia muistitie-

6 Habitus on sosiologian käsite (Marcel Mauss, Pierre Bourdieu). Kulttuurisella habituksella Bornat viittaa yksilön ja yhteisön sosiaalisesti tuottamaan ymmärrykseen normien noudattamisesta.

totutkimukseen. Kirjoittajat esittävät, että 1960- ja 1970-luvuilla tapahtuneet kansainväliset poliittiset murrokset ja konfliktit, kuten entisten siirtomaiden itsenäistyminen, Latinalaisen Amerikan sotilasvallankaappaukset ja afrikkalaisamerikkalaisten rasisminvastaiset ihmisoikeusliikkeet USA:ssa koskettivat vahvasti tuon ajan tutkijoita. 1970-luvun puolivälin jälkeen humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen piirissä tapahtuneet käännteet korostivat yksilön (toimijan) merkitystä poliittisissa ja yhteiskunnallisissa prosesseissa. (von Plato 2019, VI; ks. myös Perks & Thomson 2015.) Tuon ajan tutkijat näkivät, että aiemmista tutkimuksista puuttui kokonaan henkilökohtainen ulottuvuus sorrettujen tai muutoin ohitettujen ihmisten omakohtaiseen kokemukseen.

Vastaavasti Suomessa työväentutkimus, naistutkimus (myöhemmin sukupuolentutkimus), sekä Annales-koulukunnalta vaikutteita saanut mikrohistoriallinen tutkimus kiinnittivät muistitietotutkimuksen ohella huomion yksilöön, sukupuoleen, luokkaan, kokemukseen, arkiseen, henkilökohtaiseen tai vähäpätöiseksi miellettyihin yksityiskohtiin. (Fingerroos & Haanpää ja muut 2006.) Yhtä lailla refleksiivisen paikantamisen teemaa, joka nykyisin on luonteva osa akateemisen tutkimuksen metodologiaa, muotoiltiin muun muassa 2000-luvun alun suomalaisten muistitietotutkijoiden kirjoituksissa (Fingerroos 2003; Fingerroos & Haanpää 2006) ja *Muistitietotutkimus*-teoksessa. Sittenmin keskustelun kärki on siirtynyt esimerkiksi etiikan, eläytymisen, affektiivisuuden ja osallisuuden teemoihin, kuten *Muistitietotutkimuksen paikka* -teoksessa voimme nähdä.

Muistitietotutkijat ovat kaikkina aikoina korostaneet, miten muistitieto, omaelämäkerrat ja muut henkilökohtaiset aineistot tarjoavat uudenlaisia näkökulmia tieteellisen tiedon tuottamiseen (ks. esim. Peltonen 2021, 213–219, 229–233). Yhteiskunnallisten konfliktien tai poliittisten prosessien tutkiminen on virittänyt laajalti metodologisia keskusteluja eri tieteenaloilla niin Euroopassa kuin maailmallakin (von Plato 2019, V–VII). Konfliktien analyysissä tutkijat kohdistivat huomionsa muistitietoon, konfliktien jälkivaikutuksiin, kokijoiden ja heidän lähipiirinsä ajatuksiin, uskomuksiin ja asenteisiin sekä luokkakokemukseen (von Plato 2019, VI).<sup>7</sup>

7 Myöhemmät 1980- ja 1990-lukujen tutkijoita stimuloineet konfliktit liittyivät puolestaan kansalais-



Suomessa sotien ja konfliktien seurauksiin ja analyysiin liittyy erityisen vankka muistitietotutkimuksen traditio. Sen voi karkeasti jakaa kahteen erilliseen haaraan. Vanhempi kerros ovat tutkimukset, jotka liittyvät sota- ja poikkeusaikoihin, siirtolaisuuteen, siirtokarjalaisten evakkouuteen, rauhaan palaamisen tematiikkaan sekä traumoihin ja narratiiveihin. (Ks. esim. Peltonen 2003; 2008; Fingerroos 2004; 2010; Loipponen 2010; Heimo 2010; Haanpää 2012; Hytönen 2014; Savolainen 2015.) Uudempaa kerrosta sotiin ja konflikteihin keskittyvässä muistitietotutkimuksessa edustaa yllirajaisten muuttoliikkeiden ajan tutkimus 1990-luvulta eteenpäin. Tutkimuksia on tehty muun muassa somalien perheenyhdistämisistä (Fingerroos 2014; 2016) ja yksin maahan tulleiden lasten kokemuksista (Kuusisto-Arponen 2016) kuin inkeriläisten ja Euroopan ulkосуomalaisten paluumuuttajien parissa (Haanpää 2013; Haanpää & Laine 2013; Peltonen 2009; 2020; Salonsaari 2018.)

Aleksander von Plato kirjoittaa, miten suhtautuminen muistitietotutkimukseen oli hänen kotimaassaan Saksassa aluksi parhaavaa. Tutkimusta kritisoitiin subjektiivisuudesta ja tutkimuskohteen merkityksen vähäisyydestä ”kansalliselle historialle”. Alan tutkijoita pidettiin ”konservatiivisten” akateemisten tutkijoiden piirissä ”paljasjalkatutkijoina” tai ”ei vakavasti otettavina”. (von Plato 2019, V–VI; ks. myös Kalela 2006.) Von Platon mukaan edellä mainitut tekijät selittävät sen, miksi muistitietotutkijat laajensivat keskusteluympäristöään eri tieteenaloilla ja lähentyivät samalla myös kansainvälisesti.

Von Platon kuvaama skeptinen suhtautuminen muistitietotutkimukseen oli tunnistettavissa Suomessa erityisesti 1980- ja 1990-luvuilla. Vielä tuolloin esimerkiksi historian tutkijat pitivät muistitietoa epäluotettavana lähteenä; folkloristit taas eivät pitäneet muistitietoa perinteenä. On selvää, että edellä mainitut kansainväliset ajattelumallit ja niiden muutokset ovat vaikuttaneet myös Suomessa toteutettuun muistitietotutkimukseen. Uudenlaisten tieteellisten avausten ja metodologisten keskustelujen tuloksena tutkimuksen piirissä syntyikin merkittäviä uusia näkökulmia (ks. esim. Teräs 2018). Eri tieteenalat lähentyivät toi-

oikeusliikkeisiin Itä- ja Keski-Euroopassa, Baltian maissa ja (Itä-)Saksassa sekä entisen Neuvostoliiton hajoamiseen.

siaan 1990-luvun kuluessa, ja myös FOHN toimi eri alojen tutkijoita yhteen sitovana verkostona. Tieteenalojen lähentyminen, aktiiviset kansainväliset kontaktit ja muistitietotutkimuksen tieteellisen merkityksen osoittaminen toimivat keskeisinä motiiveina kirjoittaa oppikirja muistitietotutkimuksen metodologiasta. Kirjan nimi *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä* ei ollut sattuma.

## Suomalainen muistitietotutkimus vuoden 2006 jälkeen

Muistitietotutkimus on pysynyt kaikkina vuosikymmeninä elinvoimaisena, vaikka itse liike on ajan saatossa monimuotoistunut. Lisäksi liike käy hedelmällistä dialogia muun muassa muistitietotutkimuksen ja omaelämäkerrallisen tutkimuksen kanssa. Kansainvälinen liike ei ole kriisiytynyt, kumoutunut tai korvautunut uudella paradigmatulla, vaan se on ajan saatossa saanut rinnalleen uusia katsantoja ja ajattelumalleja. (Heimo 2016; Fingerroos & Kajander tulossa 2022.) *Oral historyn* kaltaisissa monitieteisissä kansainvälisissä yhteisöissä muutos, näkökulmien moninaisuus ja jopa kilpailevien katsantojen rinnakkaisuus ovat normaalia tieteen uudistumista. Lisäksi kansalliset traditiot operoivat omanlaisissaan sosiaalisissa ja kulttuurisissa konteksteissa. Mikrohistorioitsija Giovanni Levin tavoin korostammekin ”historiallisten ja sosiaalisten kontekstien rekonstruoinnin” merkitystä eriaikaisille ja -paikkaisille muistia käsitteleville tutkimuksille, koska se mahdollistaa ymmärryksen usein ”muuttoa käsittelemättömästä ja hämmentävästä informaatiosta”. (Levi 2013, 100–101.) Yhteiskunnalliset muutokset ja kontekstit synnyttävät jatkuvasti uudenlaisia muisteja ja ongelmanasetteluja. Niitä varten tutkijat ovat kehittäneet entistä toimivampia teorioita, käsitteitä ja menetelmiä, kuten edellä olemme kuvailleet. Roy D’Andrade kutsuu tällaisia tiedettä uudistavia paradigman muutoksia agendahypyiksi (*agenda hopping*) (D’Andrade 1995, 4–8; Fingerroos & Kajander tulossa 2022.) Muistitietotutkimuksen osalta kyse on yksinkertaisesti uusista tehtävistä.

Suomalaisesta muistitietotutkimuksesta voi mielestämme hahmottaa vahvoja tutkimustehtäviä. Ensinnäkin muistitietotutkimuksen kohteena ja lähteenä ovat alusta alkaen olleet akateemisen tutkimuksen aiemmin

sivuuttamat ihmiset ja arjen ilmiöt. Toiseksi tutkimuksen keskiössä ovat olleet muistin, muistamisen ja yhteisöjen tutkimiseen sekä tutkijan paikantamiseen ja refleksiivisyyteen liittyvät metodologiset kysymykset. Kolmanneksi huomio on kiinnittynyt muistitietoon puheena ja ääninä, muistin ja kerronnan keinoihin sekä aineistojen hankintaan metodina. Näitä muistitietotutkimuksen tehtäviä yhdistää suomalaisella kentällä selkeästi toisen tiedon agenda. Toinen tieto voidaan määritellä viranomaisnäkökulmasta poikkeavaksi ruohonjuuritason näkökulmaksi. Toinen tieto on yksityiskohtaista, kokemuksellista, paikantunutta, ihmettelevää, paljastavaa ja pohdiskelevaa. (Ks. Hänninen & Karjalainen & Lahti 2005, 3–5). Nämä tutkimustehtävät olivat myös vuoden 2006 teoksessa keskeisiä (Ks. Fingerroos & Peltonen 2006, 11–12.)

Vuoden 2006 teoksen jälkeen muistitietotutkimus on saanut uusia muotoja ja tehtäviä. Käsillä oleva teos *Muistitietotutkimuksen paikka. Teoria, käytännöt ja muutos* osoittaa, miten tämän päivän muistitietotutkimuksen ytimessä ovat aikaisempaa voimakkaammin kysymykset muistitietotutkimuksen digitalisaatiosta, etiikasta, vaikuttavuudesta sekä yhteisöjen muistamisen ja unohtamisen muodoista. Ei myöskään liene sattumaa, että otsikossa esiintyvät sanat *teoria*, *käytäntö* ja *muutos*. Suomalaiset muistitietotutkijat ovat kehittäneet entistä toimivampia teorioita ja käytänteitä toisen tiedon tavoittamiseksi. Muutos puolestaan kuvaa sitä aihepiirien kirjoa, jota muistitietotutkijat mukanaan kantavat 2020-luvun kontekstissa.

Agendahypelyn näkökulmasta keskustelu muistitietotutkimuksen digitaalisesta vaiheesta on edelleen ajankohtainen. 1990-luvulla alkanut ”digitaaliseksi vallankumoukseksi” kutsuttu vaihe on muuttanut perusteellisesti tapoja, joilla *oral history*a tallennetaan, arkistoidaan, analysoidaan ja jaetaan. (Thomson 2007, 49–70.) Lisäksi se on mahdollistanut dialogin eri puolilla maailmaa asuvien kesken. Sen sijaan internetin ja sosiaalisen median mukanaan tuomista muutoksista ihmisten väliseen kanssakäymiseen ja muisteluun ei ole juurikaan keskusteltu muistitietotutkijoiden keskuudessa. (Jolly 2012, 54–56; Heimo 2021; ks. myös Taavetti & Heimo tässä teoksessa.) Ronald Grele ja Michael Frisch ovat kuitenkin varoittaneet yliarvioimasta digitaalisuuden ja teknologian merkitystä muistitietoa tutkittaessa. Digitaalisuus ei heidän mukaansa

ole murtanut muistitietotutkimuksen perustaa vaan synnyttänyt keskustelua avoimuuden merkityksestä ja digitaalisessa muodossa olevan muistitiedon tarjoamista mahdollisuuksista. (Frisch 2016, 107; Grele 2007a, 121–124; Grele 2007b, 18–19.) Samalla digitaalisuus on tehnyt muistitietotutkimuksesta yhä osallistavampaa, avoimempaa, käytettävämpää sekä hausempaa (Frisch 2016, 107).

Kysymys digitaalisuudesta on tämän kokoelman puitteissa lopulta yllättävän vähäisessä asemassa, kun ottaa huomioon yhteiskunnan ja samalla aremme läpikotoisen digitalisoitumisen viime vuosikymmenten aikana. Vaikka ihmiset muistelevat yhä enenevässä määrin internetissä ja sosiaalisen median lukuisissa palveluissa (ks. Heimo 2017; Heimo 2022), suomalaisen ja kansainvälisen muistitietotutkimuksen paradigman ytimessä on edelleen ihminen, joka ilmaisee itseään muistelemalla ja kertomalla netin ulkopuolella. *Muistitietotutkimuksen paikka* -teoksen perusteella näyttää tällä hetkellä siltä, että suomalainen muistitietotutkimus kiinnittyy perinteisesti tiedon tuottamisen omaehtoisuuteen, mutta on havahtunut myös digitaalisuuden mahdollisuuksiin, teknisen kehityksen vaikutuksiin ja mukanaan tuomiin uudenlaisiin eettisiin kysymyksiin (ks. Taavetti & Heimo tässä kokoelmassa).

Akateemisissa muistitietotutkimuksessa korostuu 2020-luvulla eettinen osaaminen. Ulla Savolainen ja Riikka Taavetti esittävät tämän teoksen johdannossa Anna Shefteliin ja Stacey Zembrzyckiin viitaten, miten vielä 1990-luvulla *oral history* -tutkimusta väritti ”tasapainottelu yhtäältä aiemmin sivuutettujen näkökulmien esiin tuomisen sekä toisaalta haastattelujen intersubjektivisuuteen ja konstruktivisuuteen liittyvien eettisten kysymysten ja pelkojen kanssa”. Pelkoa aiheuttivat tutkimustehtävässä epäonnistuminen ja tehtyjen valintojen seuraukset. (Sheftel & Zembrzycki 2016, 351–353.) Itse korostamme suomalaisen muistitietotutkimuksen korkeaa laatua ja eettistä osaamista. Näkemyksemme on, että eettinen toimijuus on muistitietotutkimuksen keskeinen tehtävä, ja tehtyjen valintojen perusteluissa suomalaiset tutkijat ovat onnistuneet hyvin. Muistitietotutkimus kohdentuu aina menneisyyteen ja usein myös menneisyyttään representoiviin luonnollisiin henkilöihin. Esimerkiksi konkreettiset haastattelutilanteet ja haastatteluaineistojen tulkinta edellyttävät hienovaraista tasapainoilua tilanteissa, joissa päämääränä on

ymmärtää haastateltavien kokemusmaailmaa, luoda tilanteessa luottamuksellinen suhde ihmisten välille ja tuottaa tietoa tutkijan ja haastateltavan yhteistyönä. Näistä vaativista tehtävistä suomalaiset tutkijat kirjoittavat tänä päivänä erinomaisesti. (Abrams 2010, 25; Hytönen & Salenius 2017, 84, 89, 93–94; Naarminen 2018, 106–109, 122, 125–129, 141–143.)

*Muistitietotutkimuksen paikka* -teoksessa konkretisoituu se, että muistitietotutkimuksella, aivan kuten tutkimuksilla ylipäätään, on kulttuuri- ja sosiaalisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia. Muistitietotutkimuksesta tekee erityisen juuri ymmärrys toisen tiedon luonteesta: sen henkilökohtaisuudesta, kokemuksellisuudesta ja paikantuneisuudesta. Muistitieto kertoo meille myös enemmän muisteliijoista itsestään. (Ks. esim. Abrams 2010; Heimo 2010; Kalela 2006; Peltonen 2006; Teräs & Koivunen 2017.) Siksi tarkasteluissa ovat merkityksellisiä kysymykset siitä, kuka tiedon on tuottanut, miksi ja miten, sekä pohdinta, miten oleellista ja kuinka paljon tutkimuksen tulkintojen kannalta on syytä kertoa tietoja muisteliijoista. Esimerkiksi käytännöt esitellä muistelijat omilla nimillään ja taustoillaan tai sitten tunnistamattomina vaihtelevat niin kotimaisen ja kansainvälisen muistitietotutkimuksen kuin myös eri tieteenalojenkin välillä. Eettinen toimijuus ja aineistonhallinta ohjaavat siis monin eri tavoin sitä, millaisia käytäntöjä muistitietotutkimuksessa tulee noudattaa. Eettinen muistitietotutkimus saa reunaehdot kotimaisesta ja EU-tason lainsäädännöstä sekä sisällön tieteenalakohtaisista käytänteistä ja tutkijan omasta kokemuksesta. Nämä aspektit yhdessä muodostavat laadukkaan tieteellisen muistitietotutkimuksen. (Ks. esim. Fingerroos & Kokko tulossa 2022; Haanpää 2008, 55; Heimo 2010, 33.)

Myös eri osapuolten panos muistitietohaastattelujen tai arkistojen keruiden myötä syntyneeseen tietoon ovat olleet tutkijoiden tarkasteluisia yhä enemmän esillä. Tätä jaettua tai yhteistä tekijyyttä (Frisch 1990; Teräs & Koivunen 2017) tutkijat tuovat esiin refleктоimalla, mitä arkistoon talletettu muistitieto kertoo meille esimerkiksi arkistosta kerääjä-tahona ja arkistolle kirjoittavista muisteliijoista, tai miksi haastattelutilanteissa on muisteltu siten kuin muisteltiin ja miten muistelijoiden omia kokemuksia tilanteessa käydyin keskusteluin on tulkittu. Tutkimusprosesseihin ovat itsestään selviksi tulleet mukaan myös vaiheet, joissa tutkijan tekemiä tulkintoja luetutetaan muisteliijoilla. Tällä tavoin pyritään

varmistumaan siitä, että tutkija on ymmärtänyt muistelijan oikein ja että tehty tulkinta esitetään oikeassa yhteydessään. Tavallaan reflektoinnin vaade on siis ulotettu myös muistelijoihin. (Ks. esim. Fingerroos & Haanpää 2006, 42–43; Heimo 2010, 72–77; Karhunen 2014, 50, 78–82; Naarminen 2018; Peltonen 2020, 126–127, 133–136.)

Sheftelin ja Zembrzyckin esille nostamat ajatukset peloista, jotka liittyvät muistitietotutkijoiden tutkimustehtäviin, ovat olemassa mutta ratkaistavissa. Nykyisellään muistitietotutkimukseen kuuluvat itsestään selvyyksinä tarkastelun lähtökohtien avaaminen ja haastateltavien tai kirjalliseen aineistoon liittyvien valintojen auki kirjoittaminen sekä tehtyjen tulkintojen asianmukaisuus ja oikeellisuus. Muistitietotutkijoiden toimintaa myös täydentää ja tukee eettinen ohjeistus, joka mahdollistaa tutkimusaineiston keruun ja käytön parhaalla mahdollisella tavalla. Siksi pohdinnat siitä, miksi ja miten tietoja keräämme ja miten niitä käsittelemme, missä aineistoa säilytetään ja kuka voi sitä jatkossa käyttää, kuuluvat muistitietotutkijoiden keskeisiin tehtäviin. (Ks. esim. Peltonen 2014, 153–156.) Muistitietotutkimuksessa tutkimusasetelmat saattavat silti edelleen olla sellaisia, että tutkimuksesta tai sen tuloksista voi koitua tutkittaville haittaa. Tällöin tutkimuksen tekemistä suhteessa riskeihin ja haittoihin voidaan arvioida jo etukäteen. (TENK 2019, 16; ks. myös esim. Ketola & Lahti 2014.)

Uusia avauksia muistitietotutkimuksen eettisyyden pohdintaan ovat tuoneet myös autoetnografinen tutkimus ja tutkijan oman kulttuurin tutkimus sekä osallistava, yhteisölähtöinen tutkimus. Näitä kaikkia tutkimusotteita leimaa tutkijan kiinteä suhde tarkastelemaansa yhteisöön ja sen arvoihin, jolloin myös tutkijan omalla taustalla on vaikutusta. Tämänkaltaiset tutkimusotteet eivät esimerkiksi voi perustua vain yksisuuntaiseen aineiston keruuseen ja tulkintaan, vaan tietoa tuotetaan aktiivisesti yhdessä tutkittavien kanssa. Myös tutkijan omat kokemukset ja havainnot saattavat olla osa tutkimusaineistoa ja toimia siten avaimina aineiston merkityksien tulkintaan. (Haanpää 2008; Koskinen-Koivisto 2013; Naarminen 2018; ks. myös Fingerroos & Haanpää tässä teoksessa.) Kanssatutkijuuteen tai eri tavoin osallistavaan ja yhteisölähtöiseen sekä tutkijan osallistuvaan toimintaan perustuvissa muistitietotutkimuksis-

sa synnytetäänkin erilaisia tekemisen malleja, jotka edellyttävät entistä tarkempaa ja reflektoivampaa tutkijan otetta.

Digitaaliset aineistot edellyttävät tutkijalta uudenlaista eettistä orientaatiota ja taitoa. Epävarmuus liittyy aineistojen tallentamisen ja käyttämisen lisäksi julkaisemiseen ja sen seurauksiin erityisesti sosiaalisessa mediassa, kuten myös tekijyyteen, yksityisyyden suojaan ja niin edelleen. Myös verkkokulttuurin elementit, kuten verkkoympäristössä toimiminen, sen luonteen ymmärrys ja siellä tuotettujen aineistojen piirteet tekevät digitaalisten aineistojen tarkasteluista erityisiä. Sisältöjen omaehtoisuus ja toisinaan intiimiys sekä myös verkkoaineiston näennäisen helppo saatavuus ovat tekijöitä, joiden myötä aineistojen käyttöä on pohdittava aina tapauskohtaisesti. (Ks. esim. Heimo 2022, 219–220; Hänninen & Turtiainen tulossa 2022.)

## Arvioiva katse menneeseen

Kuluneen viidentoista vuoden aikana muun muassa Jorma Kalelan, Ulla-Maija Peltosen ja Taina Ukkosen kirjoituksista inspiraationsa saanut tutkijapolvi on varttunut ja vakiinnuttanut asemansa akateemisen tutkimuksen ja opetuksen piirissä. Muistitietotutkimusaiheista opetusta on tarjolla monissa yliopistoissa. Muistitietotutkimuksen vakiintumisesta kertovat myös ne kymmenet väitöskirjat ja muut tutkimukset, jotka ovat ilmestyneet vuoden 2006 jälkeen.

Muistitietotutkijoiden verkosto FOHN on puolestaan saavuttanut kypsän iän: siitä on tullut kansainvälinen suomalaisten muistitietotutkijoiden yhdistys, jonka vetovastuu on siirtynyt *Muistitietotutkimuksen paikka*-teoksen tekijöille ja kirjoittajille. Vuoden 2006 teoksen kirjoittajat muodostavat näkökulmastamme suomalaisen muistitietotutkimuksen ensimmäisen polven ja myös FOHN-verkoston kivijalan. Sen jälkeen kentällä on tapahtunut paljon. Tutkimus on löytänyt uusia agendoja ja FOHN:in tehtäväkenttä on laajentunut oleellisesti. Vaikka suomalainen muistitietotutkimus on alusta asti yhdistelty kansainvälistä *oral history*-tutkimusta, mikrohistoriaa, muistitutkimusta ja omaelämäkerrallista tutkimusta (esim. Heimo 2016), tutkijat ovat näiden tutkimussuun-

tausten erilaisista tieteentraditioista nykyään tietoisempia kuin aikaisemmin.

Kirjoitimme vuoden 2006 *Muistitietotutkimus*-teoksessa, miten tuon ajan akateeminen muistitietotutkimus oli yhä useammin metodologista pohdintaa muistin ja tiedon luonteesta. Toisin sanoen uskoimme, että pelkkä tulosten esittely ei riitä. (Ks. Fingerroos & Haanpää 2006, 43–44; Peltonen 2006, 108–III.) Akateemisina tutkijoina ajattelemmekin edelleen niin. *Muistitietotutkimuksen paikka* -teos todentaa väitteen selkeästi, sillä suomalainen muistitietotutkimus jatkaa akateemisen muistitietotutkimuksen uudistamista ja on vahvasti teoriaorientoitunutta. Akateemisia tutkijoita sitoo lisäksi vahva eetos: tutkijat refleктоivat ja perustelevat huolella, mitä menneestä löytävät ja mitä sen jälkeen tekevät. Tällaiseen toimintatapaan vuonna 2006 tarjoamme tietoteoreettiset mallit ja reflektoinnin työkalut ovat edelleen täysin käyttökelpoisia, joskin keskustelun ytimessä ovat nykyisin myös esimerkiksi affektit, tunteet ja etiikka.

Epilogimme lopuksi haluammekin korostaa, että kaikelta muistiin ja tietoon kohdentuvalta tutkimukselta ei voi vaatia pitkälle vietyä teoreettis-metodologista auki kirjaamista tutkimustekstin tasolla. Ei-akateemista muistitietohistoriaa tämä vaade ei kosketa lainkaan. Näin kirjoitimme jo vuonna 2006. Tarkastelumme mukaan kansainvälisessä valtavirrassa muistitietotutkimusta tyypillisesti tehdään juuri akateemisen tutkimuksen rajapinnoilla ja ulkopuolella. Suomessa trendi on ollut pitkään toisenlainen: esimerkiksi yhteisölähtöisen muistitietotutkimuksen (*community oral history*) rooli on ollut suomalaisessa traditiossa vähäinen (ks. Fingerroos & Haanpää tässä teoksessa), vaikka moni akateeminen tutkija itse asiassa toimii juuri yhteisölähtöisen muistitietotutkimuksen kentillä. Tutkijoiden ja tutkittavien vuorovaikutukseen ja ihmisten yhdenvertaisuuteen perustuva yhteisölähtöinen muistitietotutkimus korostaa moninaisia mahdollisuuksia osallistua menneisyyden tulkintojen tuottamiseen. Prosessit ovat yhteisiä, usein menetelmiltään luovia ja kerronnaltaan monimuotoisia. Yhteisölähtöisyys liittyy muistitietotutkijan asiantuntijuuden sekä tutkijoihin että ruohonjuuritason toimijoihin – tavoitteena on jaettu asiantuntijuus, joka parhaimmillaan myös haastaa tutkijan taidot ja kehittää heidän ammatillista osaamistaan.



Yhteisölähtöiset muistitietotutkimukset ovat usein pitkäkestoisia, sillä tulkinnoista neuvotellaan yhdessä ja niitä myös tuotetaan omalla tavallaan ja omassa tahdissaan. Esimerkiksi Taina Ukkonen ja Elina Makkonen ovat työskennelleet sekä metallinaisten että kyläyhdistyksen ihmisten parissa useita vuosia. Molemmat muistitietohankkeet ovat olleet ainutkertaisia ja todentaneet sen, miten ihmisten kuuntelemisen ja ymmärtämisen rinnalle on syntynyt uudenlainen tapa toimia, joka kannustaa konkreettiseen dialogiin toimijoiden kanssa. (Ks. Makkonen 2004; Ukkonen 2000; 2005; 2012.)

Kansainvälisen muistitietotutkimuksen syntyä siivitti tavoite äänen antamisesta äänettömille. Pyrkimys tasa-arvoiseen ja tasavertaiseen toimijuuteen on edelleen vahva, mutta nykyään tavoitteena on antaa tilaa erilaisille äänille sekä yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskuntien moninaisuudelle. Muistitiedon hedelmällisyys nojaa mielestämme edelleen myös lähtökohtaan, jossa syvennetään ymmärrystä ihmisten oman historiatulkinnan tuottamisesta ja niihin liittyvistä prosesseista. Tuomme tutkimuksissamme myös esiin ihmisten omaa näkökulmaa ja tiedonintressejä eli sitä, mitä he itse ajattelevat itsestään ja historiastaan; mitä he pitävät tärkeänä, kiinnostavana ja muistamisen arvoisena ja miksi. Toisaalta tutkijoina tehtävänämmä on myös sen pohtiminen ja reflektointi, miten tutkittavat ymmärtävät menneisyyttään ja nykyisyyttään tai miten he rakentavat muistelun yhteydessä identiteettiään sekä omaa tai yhteistä historiaansa.

Keskustelu kansainvälisen *oral historyn* ja suomalaisen muistitietotutkimuksen tavoitteista ja tarpeista on jatkuva prosessi. Tällä hetkellä kysytään, millä tavoin erilaisille äänille annetaan tilaa ja miten varmistetaan, että ihmiset voivat halutessaan kertoa niistä asioista, joita he itse pitävät tärkeinä. Muistitietotutkimuksen tehtävänä on edelleen toisen tiedon tavoittaminen.

## KIRJALLISUUS

- Abrams, Lynn 2010: *Oral History Theory*. Routledge, Abingdon. <https://doi.org/10.4324/9780203849033>
- Arp, Agnès & Leo, Annette & Maubach, Franka (toim.) 2020: *Giving a Voice to the Oppressed? The International Oral History Association as an academic Network and political Movement*. De Gruyter Oldenbourg, Munchen. <https://doi.org/10.1515/9783110561357>
- Bornat, Joanna 2003: A Second Take. Revisiting Interviews with a Different Purpose. *Oral History* 31:1–2, 47–53.
- Bornat, Joanna 2008: The Implications of Secondary Analysis for Archived Oral History Data. Esitelmä konferenssissa Oral History Network of the Seventh European Social Science History, 26.2.–1.3.2008, 1–15, University of Lisbon, Portugal.
- D'Andrade, Roy 1995: *The Development of Cognitive Anthropology*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Fingerroos, Outi 2003: Reflektoiva paikantaminen kulttuurien tutkimuksessa. *Elore* 10:2. <https://doi.org/10.30666/elore.78407>
- Fingerroos, Outi 2004: *Haudatut muistot. Rituaalisen kuoleman tulkinnat Kannaksen muistitiedossa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Fingerroos, Outi 2010: *Karjala utopiana*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Fingerroos, Outi 2014: Somaliperheen paradoksaalisuus. *Kulttuurintutkimus* 31:4, 16–29.
- Fingerroos, Outi 2016: The Concept of 'Family' in Somalis' Immigration to Finland. Views from Immigration Officials and NGOs. *Ethnologia Europaea* 46:1, 25–39. <https://doi.org/10.16995/ee.1175>
- Fingerroos, Outi 2021: Mitä on muistitietotutkimus? *Kleio* 2021:1, 22–23.
- Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina 2006: Muistitietotutkimuksen erityiskysymyksiä. Teoksessa: Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 25–48.
- Fingerroos, Outi & Peltonen, Ulla-Maija 2006: Muistitieto ja tutkimus. Teoksessa: Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 7–24.
- Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) 2006: *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Fingerroos, Outi & Heimo, Anne & Makkonen, Elina (toim.) 2006: Theme Issue. The Oral History Network in the Nordic and Baltic Context. *Elore* 13:1. <https://doi.org/10.30666/elore.78548>
- Fingerroos, Outi & Heimo, Anne & Makkonen, Elina 2006: Introduction. *Elore* 13:1, 1–4. <https://doi.org/10.30666/elore.78548>
- Fingerroos, Outi & Kajander, Konsta (tulossa 2022): Etnografia, paradigmat ja agendahypyt. Teoksessa: Fingerroos, Outi & Kajander, Konsta & Lappi, Tiina-Riitta (toim.) *Kulttuurien tutkimuksen menetelmiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Fingerroos, Outi & Kokko, Marja (tulossa 2022): Tutkimusetiikka ja hyvä tieteellinen käytäntö. Teoksessa: Fingerroos, Outi & Kajander, Konsta & Lappi, Tiina-Riitta (toim.) *Kulttuurien tutkimuksen menetelmiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

- Fingerroos, Outi & Laakkonen, Simo & Salmi-Niklander, Kirsti 2006. Review. Finnish Oral History Network. *Elore* 13:1, 1–8. <https://doi.org/10.30666/elore.78556>
- Frisch, Michael 1990: *A Shared Authority. Essays on the Craft and Meaning of Oral and Public History*. State University of New York Press, New York.
- Frisch, Michael 2016: Oral History in the Digital Age. Beyond the Raw and the Cooked. *Australian Historical Studies* 47:1, 92–107. <https://doi.org/10.1080/1031461X.2015.1122073>
- Grele, Ronald J. 2007a: Oral History as Evidence. Teoksessa: Charlton, Thomas L. & Myers, Lois E. & Sharpless, Rebekka (toim.) *History of Oral History. Foundations and Methodology*. AltaMira Press, Lanham, 33–91.
- Grele, Ronald J. 2007b: Reflections on the Practice of Oral History. Retrieving What We Can from an Earlier Critique. *Suomen Antropologi. Journal of the Finnish Anthropological Society* 32:4, 11–23.
- Haanpää, Riina 2008: *Rikosten jäljet. Etsivän työtä yhteisön, suvun ja perheen muistissa*. Turun yliopisto, Turku.
- Haanpää, Riina 2012: Siirtokarjalaisten alkutaival sotien jälkeen. Teoksessa: Haanpää, Riina & Kaivola-Häyry, Riikka & Laine, Tarja (toim.) *Jaetut muistot. Porin Karjala-Seuran vaiheita 1940–2010*. Porin Karjala-Seura, Pori, 17–63.
- Haanpää, Riina 2013: Takaisin Suomeen. Ruotsinsuomalaiset paluumuuttajat Porissa. Teoksessa: Haanpää, Riina & Tuomi-Nikula, Outi (toim.) *Ruotsinkielisten kulttuuriperintöä*. Turun yliopisto, Turku, 202–221.
- Haanpää, Riina & Laine, Tarja 2013: Takaisin Suomeen -kysely Euroopan suomalaisille. Teoksessa: Tuomi-Nikula, Outi & Haanpää, Riina & Laine, Tarja (toim.) *Takaisin Suomeen? Euroopan ulkosuomalaisten ja heidän lastensa ajatuksia Suomesta maahanmuuton kohteena*. Turun yliopisto, Turku, 11–56.
- Heimo, Anne 2010: *Kapina Sammatissa. Vuoden 1918 paikalliset tulkinnat osana historian yhteiskunnallisen rakentamisen prosessia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Heimo, Anne 2016: Nordic-Baltic Oral History on the Move. *Oral History Journal* 44:2, 37–46.
- Heimo, Anne 2017: The Italian Hall Tragedy, 1913. A Hundred Years of Remediated Memories. Teoksessa: Törnqvist-Plewa, Barbara & Sindbæk Andersen, Tea (toim.) *The Twentieth Century in European Memory. Transcultural mediation and reception*. Brill, Leiden, 240–267. [https://doi.org/10.1163/9789004352353\\_012](https://doi.org/10.1163/9789004352353_012)
- Heimo, Anne 2022: "Got My Finn Tattoo!". Sharing Family Memories on Facebook. Teoksessa: Švařičková Slabáková, Radmila (toim.) *Family Memory. Practices, Transmissions and Uses in a Global Perspective*. Routledge, Abingdon, 214–230. <https://doi.org/10.4324/9781003156048-17>
- Hytönen, Kirsi-Marja 2014: "Ei elämääni lomaa mahtunut". *Naisten muistelukerrontaa palkkatyöstä talvi- ja jatkosotien ja jälleenrakennuksen aikana*. Suomen Kansantietouden Tutkijan Seura, Joensuu.
- Hytönen, Kirsi-Marja & Salenius, Paula 2017: Yhteiskunnallisen etnologisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa: Fingerroos, Outi & Koskihaara, Niina & Lillbroända-Annala, Sanna & Lundgren, Maija (toim.) *Yhteiskuntaetnologia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 79–100.

- Hänninen, Riitta & Turtiainen, Riikka (tulossa 2022): Digitaalinen etnografia kulttuurien tutkimuksessa. Teoksessa: Fingerroos, Outi & Kajander, Konsta & Lappi, Tiina-Riitta (toim.) *Kulttuurien tutkimuksen menetelmiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Jolly, Margaretta 2012: Oral History, Life History, Life Writing. The Logic of Convergence. Teoksessa: Dawson, Graham (toim.) *Memory, Narrative and Histories. Critical Debates, New Trajectories*. Center for Narrative and Histories, University of Brighton, Brighton, 47–62.
- Kalela, Jorma 1984a: Muistitietotutkimus ja historialiike. *Kotiseutu* 1, 4–5.
- Kalela, Jorma 1984b: Mitä on kansanomainen historia? *Kotiseutu* 4, 179–182.
- Kalela, Jorma 2006: Muistitiedon näkökulma historiaan. Teoksessa: Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologia kysymyksiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 67–92.
- Hänninen Sakari & Karjalainen, Jouko. & Lahti, Tuukka (toim.) 2005: *Toinen tieto. Kirjoitusta huono-osaisuuden tunnistamisesta*. Stakes, Helsinki.
- Karhunen, Eeva 2014: *Porin Kuudennen osan tarinoista rakennettu kulttuuriperintö*. Turun yliopisto, Turku.
- Ketola, Antti & Lahti, Raimo (toim.) 2014: *Ihmistieteellisten tutkimusaineistojen jatkokäyttö ja tietosuojat*. Helsingin yliopisto, Helsinki, 153–157. <https://doi.org/10.31885/9789521078484>
- Koskinen-Koivisto, Eerika 2013: *A Greasy-Skinned Worker. Gender, Class and Work in the 20th-Century Life Story of a Female Labourer*. University of Jyväskylä, Jyväskylä.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa 2016: Perheettömiksi suojellut. Yksin tulleiden alaikäisten oikeus perheeseen. Teoksessa: Fingerroos, Outi & Tapaninen, A-M & Tiilikainen, Marja (toim.) *Perheenyhdistäminen. Kuka saa perheen Suomeen, kuka ei ja miksi?* Vastapaino, Tampere, 89–109.
- Levi, Giovanni 2013: The Uses of Biography. Teoksessa Renders, Hans & de Haan, Binne (toim.) *Theoretical Discussions of Biography. Approaches from History, Microhistory, and Life Writing*. The Edwin Millen Press, Lewiston, New York, 89–112.
- Loipponen, Jaana 2010: *Telling Absence. War Widows, Loss and Memory*. Lap Lambert Academic Publishing, Saarbrücken.
- Makkonen, Elina 2004: *Muistin mukaan. Joensuun yliopiston suullinen historia*. Joensuun yliopisto, Joensuu.
- Makkonen, Elina & Kettunen, Oiva 2020: *Kunnasniemi. Elämää ja ihmisiä kotikylällä*. Kunnasniemen kyläseura, Kunnasniemi.
- Naarminen, Niina 2018: *Naurun voima. Muistitietotutkimus huumorin merkityksistä Tikka-kosken tehtaan paikallisyhteisössä*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki.
- Peltonen, Ulla-Maija 2003: *Muistin paikat. Vuoden 1918 sisällissodan muistamisesta ja unohtamisesta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Peltonen, Ulla-Maija 2006: Muistitieto folkloristiikassa. Teoksessa: Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologia kysymyksiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 93–119.
- Peltonen, Ulla-Maija 2008: Yksityisiä kuvia 1918. Teoksessa: Kukkonen, Jukka & Heikka, Elina (toim.) *Punamustavalkea. 1918 kuvat*. Suomen valokuvataiteen museo. Avain, Helsinki, 134–149.

- Peltonen, Ulla-Maija 2009: Memories and Silences. On the Narrative of an Ingrian Gulag Survivor. Teoksessa: Adler, Nanci & Leydesdorff, Selma & Chamberlain, Mary & Neyzi, Leyla (toim.) *Memories of Mass Repression. Narrating Life Stories in the Aftermath of Atrocity*. Transaction Publishers, New Brunswick, 61–79. <https://doi.org/10.4324/9780203785829-4>
- Peltonen, Ulla-Maija 2014: Näkökulmia arkistoitujen muistitietoaineistojen jatkokäytön periaatteisiin. Teoksessa: Ketola, Antti & Lahti, Raimo (toim.) *Ihmistieteellisten tutkimusaineistojen jatkokäyttö ja tietosuoja*. Helsingin yliopisto, Helsinki, 153–157. <https://doi.org/10.31885/9789521078484>
- Peltonen, Ulla-Maija 2020: *Barbaria ja unohdus. Historian kipujälkiä*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki.
- Peltonen, Ulla-Maija 2021: Henkilöarkistot. Kuka kelpaa historiaan? Teoksessa Hupaniittu, Outi & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Arkistot ja kulttuuriperintö*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 211–247. <https://doi.org/10.21435/tl.268>
- Peltonen, Ulla-Maija & Salmi-Niklander, Kirsti (toim.) 2007a: Special Issue. Memory and Narration. Oral History Research in the Northern European Context. *Suomen Antropologi. Journal of the Finnish Anthropological Society* 32:4.
- Peltonen, Ulla-Maija & Salmi-Niklander, Kirsti 2007b: Introduction. Memory and Narration. Interdisciplinary Discussion of Oral history methodology. *Suomen Antropologi. Journal of the Finnish Anthropological Society* 32:4, 4–10.
- Perks, Robert & Thomson, Alistair 2015: *The Oral History Reader*. Routledge, Abingdon. <https://doi.org/10.4324/9781315671833>
- Plato, Alexander von 2019: Foreword. Thinking about Oral History Today. Teoksessa: Arp, Agnès & Leo, Annette & Maubach, Franka (toim.) *Giving a Voice to the Oppressed? The International Oral History Association as an Academic Network and Political Movement*. De Gruyter Oldenbourg, München, V–XIV. <https://doi.org/10.1515/9783110561357-001>
- Portelli, Alessandro 2006: Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen? Teoksessa: Finngerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 49–64.
- Portelli, Alessandro 2012: *Käskey on täytetty. Historia, muisti ja verilöyly Roomassa 1944*. Esipuhe Ulla-Maija Peltonen. Suomentanut Aulikki Vuola. Faros, Turku.
- Rossi, Leena 2013: Muisti, muistot, muistitietohistoria. Teoksessa: Nivala, Asko & Mähkä, Rami (toim.) *Tulkinnan polkuja. Kulttuurihistorian tutkimusmenetelmiä*. Turun yliopisto, Turku, 49–81. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015121724782>
- Salonsaari, Minna-Liisa 2018: *Inkerinsuomalaisten paluumuutto kerrottuna paluumuuttona ja kulttuuriperintöprosessina*. Turun yliopisto, Turku.
- Samuel, Raphael 1981: People's History. Teoksessa: Samuel, Raphael (toim.) *People's History and Socialist Theory*. Routledge, Abingdon, xi–xxxix.
- Samuel, Raphael 1994: *Theatres of Memory. Past and Present in Contemporary Culture*. Verso, Lontoo.
- Savolainen, Ulla & Lukin, Karina & Heimo, Anne 2020: Omaehtoisen muistamisen materiaalisuus ja monimediaisuus. Muistitietotutkimus ja uusmaterialismi. *Elore* 27:1, 60–84. <https://doi.org/10.30666/elore.89039>

- Savolainen, Ulla 2015: *Muisteltu ja kirjoitettu evakkomatka. Tutkimus evakkolapsuuden muistelukerronnan poetiikasta*. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, Joensuu.
- Sheftel, Anna & Zembrzycki, Stacey 2016: Who's Afraid of Oral History? Fifty Years of Debates and Anxiety about Ethics. *Oral History Review* 43:2, 338–366. <https://doi.org/10.1093/ohr/ohw071>
- TENK 2019 = Kohonen, Iina & Kuula-Luumi Arja & Spoof, Sanna-Kaisa (toim.) 2019: *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje* 2019. Toinen, uudistettu painos. Tutkimuseettinen neuvottelukunta, Helsinki. Saatavissa: [https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden\\_eettisen\\_ennakkoarvioinnin\\_ohje\\_2020.pdf](https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf). Viitattu 24.1.2022.
- Teräs, Kari & Koivunen, Pia 2017: Historiallinen muistitietohaastattelu. Teoksessa: Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino, Tampere, 193–213.
- Teräs, Kari 2018: Mitä on muistitieto, ja miten se poikkeaa muusta historiallisesta tiedosta? [verkkoaineisto]. *Alusta! Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan verkkojulkaisu*. Saatavissa: <https://www.tuni.fi/alustalehti/2018/07/06/mita-on-muistitieto-ja-miten-se-poikkeaa-muusta-historiallisesta-tiedosta/>. Viitattu 23.1.2022.
- Thomson, Alistair 2007: Four Paradigm Transformations in Oral History. *Oral History Review* 34:1, 49–70. <https://doi.org/10.1525/ohr.2007.34.1.49>
- Tuomaala, Saara 2004: *Työtätekevästä käsistä puhtaksi ja kirjoittaviksi. Suomalaisen oppivelvollisuuskoulun ja maalaislasten kohtaaminen 1921–1939*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Ukkonen, Taina 2000: *Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Ukkonen Taina 2005: *Metallinaiset työssä ja kotona. Naisten arkea metallimiesten rinnalla 1900-luvun loppupuolen Turussa*. Turun Metallityöväen ammattiosasto 49, Turku.
- Ukkonen, Taina 2012: *Tilkasten-Värrin sukukirja. Osa 3, Sukumuistoja*. Tilkasten-Värrin sukuseura, Naantali.